

¹ Пелипенко Микола Миколайович, ад'юнкт

² Балицька Аліна Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент,
начальник кафедра цивільного захисту та медицини катастроф

Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля, м. Черкаси, Україна

Received October 18, 2013; Accepted October 28, 2013

Анотація. Проблема поведінки людини, незважаючи на досить тривалий процес її дослідження у педагогічній і психологічній науках, залишається актуальною. Причиною цього автори вважають багатогранність людського інтелекту, а також складні взаємозв'язки між фізіологічними та психологічними чинниками, що детермінують прийняття рішень та виконання відповідних їм дій. Метою даної роботи було систематизувати уявлення щодо поняття поведінки як психологічної категорії, зробити висновок про його “еволюцію” у психологічній і педагогічній науках. Проведений теоретичний аналіз дасть змогу не тільки краще зрозуміти суть процесу поведінки взагалі, а й може стати базисним кроком у вивченні поведінки людей конкретних професій, зокрема тих, що пов'язані із ризиком для життя та здоров'я.

Ключові слова: поведінка, психіка, особистість, мотивація.

Незважаючи на тривалі дослідження поведінки людини, на сучасному етапі розвитку психологічної науки складно конкретно пояснити і визначити це явище та закономірності його формування, оскільки уявлення і знання у цій області не мають чітких границь, теорії часом суперечать одна одній. Основи теорії поведінки людини були закладені ще в XIX-XX століттях І.П. Павловим, І.М. Сеченовим, В.М. Бехтеревим, Н. Тінбергеном, К. Лоренцом, Дж.Б. Уотсоном, тобто представниками російської школи фізіології, а також прихильниками теорії біхевіоризму – основних на той час напрямків вивчення поведінки.

Спочатку в загальному вигляді поведінку розуміли як будь-які зовнішні прояви й реакції індивіда (рухові, мовні тощо), зв'язані системою “стимул – реакція”, проте сучасне розуміння цього явища виходить далеко за рамки сукупності реакцій на зовнішній стимул [7, с. 5]. Звісно, більш глибоке опанування сутності людської поведінки не могло протікати без розширення горизонтів прикладних досліджень.

Біологічний словник вважає поведінку здатністю тварин змінювати свої дії, реагувати на вплив зовнішніх та внутрішніх факторів [3, с. 483-484]. За словником Мещерякова та Зінченка, поведінка – це рухова

активність живих істот, яка включає в себе моменти нерухомості, виконавча ланка вищого рівня взаємодії цілісного організму з оточуючим середовищем, яка (активність) може спостерігатися зовні [5].

У психіатрії поведінкою називають сукупність дій, вчинків, які здійснює індивід в процесі своєї взаємодії з навколишнім середовищем, опосередкованих зовнішньою (руховою) та внутрішньою (психічною) активністю. За визначенням видатного вітчизняного психолога С.Л. Рубінштейна «під поведінкою розуміють певним чином організовану діяльність, що здійснює зв'язок організму з навколишнім середовищем» [9, с. 102].

В юриспруденції поведінка виражається у формах і способах взаємодії індивідів і соціальних груп з оточуючою дійсністю [2]. Розрізняють поведінку агресивну, маячну, девіантну, делінквентну, неадекватну, установчу (яка відображає бажання представити себе у певному світлі) [6].

Таким чином, аналіз різних тлумачень явища поведінки дає змогу простежити певні спільні риси: це сукупність дій і активності особистості, що виникає у відповідь на певні зовнішні чи внутрішні фактори і направлена на взаємодію з навколишнім світом з метою досягнення власних цілей. Найбільш повно і різнобічно поведінка досліджена у психології особистості. Оскільки надалі ми зосередимо увагу саме у цій царині, буде доцільним визначити її предмет. Психологія особистості – це розділ психології, що вивчає особистість та різноманітні індивідуальні процеси, такі як її взаємозв'язок з соціумом, життям, іншими людьми [1]. З огляду на саме визначення, на нашу думку, є очевидним, що одним з предметів вивчення психології особистості є поведінка людини, якої, відповідно, торкається і кожний з основних напрямків цієї науки, котрі традиційно розділяють на такі:

- біхевіоральна психологія (Б.Ф. Скіннер, Дж.Б. Вотсон, Е. Торндайк);
- глибинна (психодинамічна) теорія особистості (З. Фрейд, А. Адлер, К.Г. Юнг, Е. Еріксон, К. Хорні);
- когнітивний і соціально-когнітивний напрямок (Дж. Келлі, А. Бандура, Дж. Роттер);
- гуманістичний і феноменологічний напрямок (А.Х. Маслоу, К.Р. Роджерс);
- диспозиційний напрямок (Г.У. Олпорт, Р. Кеттелл);

Один з корифеїв біхевіоризму Джон Бродес Вотсон називав поведінку “безперервним потоком активності, яка виникає в момент запліднення яйця і ускладнюється в процесі розвитку організму” [4, с. 224]. Таким чином, Вотсон одним з перших вчених звернув увагу на активність як певну ознаку поведінки організму, проте зводив зовнішній прояв поведінки в основному до рухової активності.

Вельми радикальні біхевіористські погляди сповідував Беррес Фредерік Скіннер, який повністю відкидав автономність людини і внутрішні фактори її поведінки, відповідно, на противагу “абстрактним теоріям” він стверджував, що тільки оточення і зовнішні фактори пояснюють усі аспекти поведінки, а людський організм слід виключити з її досліджень. Останнє вказує на те, що Скіннер ігнорував і фізіологічні, і наслідково-генетичні закономірності, визнаючи, що во-

ни в якійсь мірі впливають на поведінку, проте все одно не піддаються змінам і контролю, а тому не варті уваги [10]. Ще одним класичним біхевіористським підходом була точка зору, що один представник будь-якого біологічного виду здатен надати повну інформацію про характер поведінки усього виду. Скіннер виділяв два типи поведінки: респондентна (певні стимули ведуть за собою прогнозовані реакції) і оперантна (реакції обумовлюються результатом, тобто спонтанна поведінка не має очевидного стимулу, а контролюється стимулом, який наступить після неї).

Таким чином, біхевіористська теорія розглядає поведінку як реакції на зовнішні стимули. Відповідно, змінювати і контролювати її можна через навчання, засобами якого отримується досвід, котрий і грає визначальну роль. Скіннер уточнював, що найефективніший вплив на поведінку можливий за допомогою переважно аверсивних (негативних) стимулів.

Засновник теорії психоаналізу Зігмунд Фрейд розглядав поведінку як наслідок певного енергетичного стану людини і його перетворень. Таким чином, видатний вчений, поєднуючи психологічну науку із тогочасними здобутками фізики і фізіології, спроектував закон збереження енергії на поведінку людини і прийшов до висновку, що кожна людина має деяку єдину психічну енергію, яка може змінювати тільки форму при сталій кількості і активує та регулює поведінку цієї людини. Джерелом такої енергії він назвав психофізіологічний стан збудження, причиною виникнення якого (за допомогою енергії збудження) є тілесні потреби, що формують психічні образи, виражені у формі бажань – інстинкти, за Фрейдом. Вчений дійшов висновку, що саме інстинкти є визначальним фактором і основною причиною будь-якої активності людини, а тому, прямо чи опосередковано, вони впливають і на її поведінку, кінцевою ціллю будь-якої форми котрої являється прагнення зменшити неприємне напруження, викликане накопиченням і надлишком психічної енергії [10, с. 116].

Витоки будь-яких (зовнішніх, соціальних, прихованих, особистих) проявів поведінки людини Фрейд вбачав у зв'язках між її обумовленими віковим розвитком головного мозку глибинними рівнями психіки, діяльність яких забезпечується складними внутрішніми психічними процесами і нервовою системою. Ним була побудована загальновідома топографічна модель особистісної організації, яка поділила психічне життя людини на три рівні: свідоме, передсвідоме і несвідоме. Пізніше вчений переглянув свою концепцію і ввів у неї три структури особистості, які, зрозуміло, беруть безпосередню участь у процесах формування поведінки [10, с. 110-116]:

1. Ід (від лат. «id» – «воно») – безпосередньо пов'язане з біологічними потребами, завдяки чому виникає вищезгадана психічна енергія, яка змушує нас діяти. Ід підпорядковується лише необхідності розрядити цю енергію і не зважає ні на наслідки, ні на соціальні заборони, навіть на самозбереження – воно несвідоме, темне, хаотичне, вільне від будь-яких обмежень і правил.

2. Его (від лат. «ego» – «я») – отримує структуру і енергію від ід і протиставляє себе йому, тому що має відповідати соціальній реальності і забезпечувати са-

мозбереження, балансує між психічною картиною і зовнішнім світом і зберігаючи таким чином розумну, помірну напруженість шляхом відстрочки зменшення психічної енергії до соціально і біологічно безпечного моменту.

3. Суперего (від лат. «super» – «над» і «ego» – «я») – є «сховищем» загальноприйнятих норм і соціальних правил, відповідно, служить для гальмування інстинктів, які формує ід, і фактично підштовхує людину до постійного розвитку думок, слів і вчинків. Людина отримує перші знання від батьків, далі з розширенням кола спілкування їх кількість збільшується; при достатньому рівні особистість може вийти на самоконтроль.

Сам Фрейд називав будь-яку форму поведінки захисною, що хоча і здається дещо вузьким поглядом на таке складне і різноманітне явище (ця позиція також критикувалася Г. Мюрреєм [8]), проте дозволяє і дотепер застосовувати погляди вченого при розгляді девіантної, деструктивної поведінки, яка досить часто має саме захисний характер, а тому її корекція без урахування цього фактору не буде ефективною.

Ще одним прибічником психодинамічного напрямку був Альфред Адлер, учень Фрейда, який згодом відмовився від його поглядів, зосередившись на соціальних аспектах поведінки: він розумів людину не тільки як систему зв'язків між її внутрішніми психічними складовими, а й як частину більшої системи – суспільства. Взагалі, за Адлером, людина постійно ставить перед собою цілі і старається досягти їх, рухається в напрямі росту й розвитку. Свою думку щодо мотивації цього руху він змінював з часом: агресивність і почуття меншовартості, яке людина намагається компенсувати і досягти переваги, прагнення влади і домінування над іншими, проте у процесі розвитку теорії в ній став враховуватися фактор «соціального інтересу» – тобто певний інстинкт, який змушує людину пожертвувати своїми особистими цілями заради блага суспільства [10, с. 165-166]. Таким чином, лейтмотивом робіт вченого є соціальний контекст поведінки людини, без урахування якого зрозуміти її неможливо. В результаті, за Адлером, поведінка представляється як прагнення до вдосконалення, а також як бажання і відповідна їм активність особистості в процесі досягнення певних майбутніх цілей, які сприймаються кожним індивідом через призму соціальних зобов'язань і потреб та суб'єктивними особистими думками про події, що мають місце у теперішньому та майбутньому часі.

Карл Густав Юнг вбачав мотивацію поведінки у глибинних психічних силах і образах, які формувалися протягом усього процесу еволюції і виражаються у прагненні людини до постійного розумового і фізичного розвитку. Цей унікальний для кожної особистості процес реалізації свого «Я» Юнг називав індивідуацією, а його кінцевою ціллю вважав самореалізацію – недоступну більшості людей свідому реалізацію усіх сторін своєї психічної реальності, всебічний розвиток усіх її елементів. Як і Фрейд, «спадкоємцем» якого вважався на початку своєї наукової діяльності Юнг, він розділяв душу (термін, аналогічний «особистості») на три структури [10, с. 199]:

1. Его (центр сфери свідомості, завдяки якому ми сприймаємо себе людьми).

2. Особисте несвідоме (відчуття і спогади, які колись усвідомлювались, але тепер загубили свої фарби, забуті чи подавлені, а також комплекси – емоційно заряджені думки та відчуття, винесені з особистого чи родового досвіду індивідуума, які суттєво впливають на його поведінку. Юнг стверджував, що особисте несвідоме може бути усвідомлене і мати надмірний вплив на життя людини).

3. Колективне несвідоме (зберігає досвід предків людини і людства взагалі, думки і відчуття, спільні для людських істот; тобто є результатом спільного для всіх людей минулого, а тому однакове для всіх. Складається з архетипів – вроджених факторів, які змушують людину діяти так чи інакше в конкретних ситуаціях).

Отже, Юнг вважав, що поведінку людини формувало бажання рухатися вперед, до самореалізації, і сам процес цього руху, в ході якого на людину впливає свідомість, а також несвідомі власні і набуті в процесі еволюції думки і відчуття. Юнг і Адлер були прибічниками теорії психоаналізу, проте з часом створили власні теоретичні системи особистості і стали опонентами Фрейду. Вони вважали надмірною увагу, яку приділяв їх вчитель сексуальності і агресії, визнаючи основним фактором становлення особистості її природне прагнення до кращого, до розвитку, яке проходить не лише глибоко в її свідомості, а за активної участі суспільства. Щоб показати зв'язок поведінки людини з цим оточуючим фактором Юнг виокремив дві життєві установки особистості: екстраверсія (цікавість, прив'язаність до зовнішнього світу, комунікабельність) і інтроверсія (зацікавлення власними думками, прагнення усамітнення, замкненість); ця класифікація використовується і понині.

Інший напрямок психологічної науки – когнітивна психологія – брав за основу здатність людини до мислення і доводив, що вплив цієї здатності на її поведінку не можна ігнорувати. Зокрема, Джордж Александр Келлі називав людей вченими, дослідниками по своїй суті, які заради ефективної взаємодії з оточуючою дійсністю прагнуть її якнайдетальніше вивчити і зрозуміти. На основі цього твердження він зробив два висновки: по-перше, людина у більшій мірі орієнтована на майбутнє, а не на минуле чи сьогоднішнє, значить, її поведінка також зазнає цього впливу (Келлі називав її попереджувальною за своєю природою), а по-друге, людина не просто реагує на своє оточення, а здатна формувати уявлення про нього. Цікавою також є філософія конструктивного альтернативізму, згідно з якою не існує такого, про що не могло б бути двох протилежних суджень, зрозуміло, що це стосується і такої суб'єктивної категорії, як поведінка, котра ніколи не може бути визначена повністю.

Як і психодинамічний, когнітивний напрямок пройшов шлях до усвідомлення значності ролі соціуму, в якому перебуває людина. Зважаючи на це, психологи почали розглядати поведінку як комплекс взаємодії між складними внутрішніми психічними явищами і факторами зовнішнього середовища. Наслідком цього став цілий напрямок – соціально-когнітивний, основними представниками якого можна

вважати Альберта Бандуру і Джуліана Бернарда Роттера, чий погляд на формування поведінки також варто згадати.

На думку Бандури, когнітивні фактори, соціальні впливи та фактор поведінки взаємозалежні; це означає, що оточення впливає на поведінку, але і людина відіграє певну роль у формуванні соціальної реальності. Це знайшло відображення у його концепції самоефективності – принципі, згідно з яким за допомогою самостійних впливів на всі аспекти свого функціонування людина здатна контролювати події у своєму житті. На відміну від Скіннера, він розглядав навчання як результат не отримання досвіду, а спостереження чи прикладів вироблення навичок поведінки [10, с. 380].

Роттер погоджувався як і з роллю соціального оточення у поведінці взагалі, так і з концепцією самоефективності зокрема, а також підкреслював важливість здатності людини мислити і передбачати. Саме вона визначає поведінку індивіда, оскільки люди прагнуть рухатися до очікуваних цілей, котрі мають привести до заохочень, так як люди постійно прагнуть заохочень і уникають покарань, і їх поведінка узгоджується з цим явищем. Ключ до прогнозу поведінки, за Роттером, лежить у потенціалі поведінки, тобто вірогідності якоїсь форми поведінки в конкретній ситуації. Вибір форми поведінки залежить від очікування особистості від даної ситуації на основі набутого раніше досвіду. Згідно зі своїми поглядами на залежність поведінки від переконань і умінь людини екстраполювати теперішні події на майбутнє Роттер умовно розділив людей на “екстернатів” (вірять, що їх доля залежить від оточуючих факторів, удачі, долі, щасливого випадку) та “інтернатів” (впевнені, що всі події в житті є наслідком їх особистих якостей, вчинків) [10, с. 421] та фактично став автором і нині активно вживаного терміну “локус контролю”.

Таким чином, з соціально-когнітивної точки зору, поведінка людини – це форма активності, процес якої залежить від її психологічних та інтелектуальних якостей, а також від впливу оточуючого середовища, з яким людина знаходиться у постійному взаємному зв'язку, за допомогою якого вони впливають і змінюють одне одного. Первинними детермінантами поведінки можна вважати здатність людини до аналізу, вміння оцінювати теперішні і на основі них майбутні події, мотивацію до позитивних результатів діяльності та характер відносин з оточенням, які можуть як сприяти, так і заважати формуванню поведінки, що сприяє досягненню цілей індивіда.

Прихильники гуманістичної галузі психології вважають, що поведінка зумовлена особливостями сприйняття людиною навколишнього середовища та її потребою в саморозвитку. Так, широко відома теорія ієрархії потреб людини Абрахама Харольда Маслоу, на чолі якої він ставив фізіологічні потреби, відчуття безпеки і захисту, далі потреби відношення до своєї особи оточуючих (належність до колективу, кохання) і самого себе (самоповага), а вершиною можливого розвитку людини він називав самоактуалізацію – повне використання свого таланту і ресурсів, реалізацію усього особистісного потенціалу [10, с. 495]. Задоволення потреб в порядку ієрархії сприяє самоакту-

алізації; у протилежному випадку людина віддаляється від досягнення своїх цілей, що позначається на її поведінці – вона може набути ознак деструктивної і саморуїнної.

Позиція щодо самореалізації, як і гуманістична психологія взагалі, близька і Карлу Ренсому Роджерсу, котрий суть людини вбачав у русі вперед, до поставленої мети, а її поведінку як продукт інтерпретації реалій навколишньої дійсності, яку кожна особистість сприймає суб'єктивно, але для неї результат цього сприйняття і буде реальністю, що формуватиме поведінку. Не погоджуючись з християнськими канонами про гріховність і слабкість людини, відкидаючи вчення Фрейда про її безсилість перед несвідомим, яке може штовхнути на злочин чи насильство, Роджерс підкреслював, що злі і нищівні відчуття виникають тоді, коли людина з якоїсь причини віддалилась від своєї справжньої природи; коли ж свідомість людини функціонує повністю, її істинним бажанням стає гармонія між собою і оточенням. На звинувачення у безпідставному оптимізмі Роджерс відповідав, що за свій 30-річний досвід психотерапевта він працював з чималою кількістю жорстоких, деструктивних, асоціальних людей, але з часом в них відкривались і позитивні тенденції, які давали надію на вилучення [10, с. 533].

На противагу психоаналізу і біхевіоризму, гуманістична теорія пропагує унікальність людини у порівнянні з тваринами, її цілісність, позитивність, здатність до самовизначення у житті і творчу суть, які проявляються і в її поведінці – в основі своєї доброзичливий і конструктивний, а відхилення від цієї норми можуть бути спричинені особливо несприятливими обставинами, фрустрацією, незадоволеннями потребами, але не злими намірами самої людини.

Близькою до гуманістичного напрямку психології особисті є диспозиційний, основною ідеєю якого є певне протиріччя: існують риси особистості, тобто люди схильні реагувати усталеним способом в різних ситуаціях, проте не існує двох однакових людей. Цим характеризується теорія Гордона Вілларда Олпорта, який розглядав поведінку крізь призму особистісного зросту та самореалізації саме конкретного індивідуума, а також залежності від певної конфігурації рис, які роблять її відносно стабільною незалежно від плину часу та ситуації. Олпорт підкреслював, що ці риси є реальними, а не умоглядними, адже присутні у кожній людині, наприклад, доброта, брехливість, ніжність тощо [10, с. 274]. Якості, що формують особистість, є ядром досліджень і Ганса Айзенка та Реймонда Кеттела, котрі стверджували, що поведінкові механізми базуються на індивідуальному наборі визначальних параметрів, і розходились в думці лише щодо їх кількості.

Очевидно, що принципи будь-якого явища можна зрозуміти тим краще, чим ширший спектр наукових поглядів буде розглянутий. Спорідненість напрямів психології особистості дала змогу проаналізувати закономірності виникнення і фактори розвитку поведінки крізь призму існування людини як особистості, як психологічної одиниці, а також торкнутися різних точок зору, що базуються на теоретичному фундаменті, створеному класиками психології.

Таким чином, психологічна категорія поведінки людини тлумачиться залежно від контексту науки або галузі, що її розглядає; ракурс розуміння цього поняття змінювався і в ході природного хронологічного розвитку цих наук. Систематизація постулатів згаданих у статті вчених демонструє, що явище поведінки у первинному своєму значенні містило в собі переважно фізіологічні категорії інстинкту, потреби,

активності, руху. Проте надалі в уявленнях про поведінку почала відігравати значну роль психічна складова, конструкти якої заповнили прогалини у дефініції поняття поведінки: мова йде про реалізацію особистістю своїх можливостей, досягнення цілей, потреби саморозвитку, особливості ментального характеру світосприймання, вплив навколишнього оточення тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Психология личности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Психология_личности
2. Юридическая психология: словарь терминов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vocabulary.ru/dictionary/20/word/povedenie>
3. Биологический энциклопедический словарь / Главный редактор М.С. Гиляров. – М.: Советская энциклопедия, 1986. – 831 с.: ил.
4. Бихевиоризм: Торндайк Э., Принципы обучения, основанные на психологии; Уотсон Дж.Б. Психология как наука о поведении. – М., 1988.
5. Большой психологический словарь. Сост. Мещеряков Б., Зинченко В. Олма-пресс. 2004.
6. В.М. Блейхер, И.В. Крук. Толковый словарь психиатрических терминов, 1995. – 640 с.
7. Змановская Е.В. Девиантология: (Психология отклоняющегося поведения): Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 288 с.
8. Психология: учебник / [Текст] В.В. Нуркова, Н.Б. Березанская. – 2-е издание, переработанное и дополненное. – М.: Высшее образование, Юрайт-Издат, 2009. – 775 с. – (Университеты России).
9. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2007. – 713 с.
10. Хьелл Л. Теории личности: Основные положения, исследования и применение / Л. Хьелл, Д. Зиглер – СПб.: Питер Пресс, 2003. – 608 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Psikhologiya lychnosti [Psychology of personality]. – [electronic source]. – Mode of access: http://ru.wikipedia.org/wiki/Psikhologiya_lychnosti
2. Yurydycheskaya psikhologiya: slovar' terminov. [Legal psychology: a glossary of terms]. – [Electron resource]. - Mode of access: <http://vocabulary.ru/dictionary/20/word/povedenie>
3. Biologicheskij entsiklopedicheskij slovar' [Encyclopedic Dictionary of Biology] / Glavnnyy redaktor M.S. Gilyarov. – М.: Sovetskaya entsiklopediya, 1986. – 831 s.: il.
4. BikheviORIZM: Torndayk E., Printsipy obucheniya, osnovannyye na psikhologii [Principles of Learning, based on the psychology]; Uotson Dzh.B. Psikhologiya kak nauka o povedenii [Psychology as a science of behavior]. – М., 1988.
5. Bol'shoy psikhologicheskij slovar' [A significant psychological vocabulary]. Sost. Meshcheryakov B., Zinchenko V. Olmapress. 2004.
6. V.M. Bleykher, I.V. Kruk. Tolkovyy slovar' psikhiatricheskikh terminov [Dictionary of psychiatric terms], 1995. – 640 s.
7. Zmanovskaya Ye.V. Deviantologiya: (Psikhologiya otklonyayushchegosya povedeniya) [Deviantology (Psychology of deviant behavior)]: Uchebnoye posobiye dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy. – М.: Izdatel'skiy tsentr «Akademiya», 2003. – 288 s.
8. Psikhologiya: uchebnik [Psychology: a textbook] / [Tekst] V.V. Nurkova, N.B. Berezanskaya. – 2-ye izdaniye, pererabotannoye i dopolnennoye. – М.: Vyssheye obrazovaniye, Yurayt-Izdat, 2009. – 775 s. – (Universitety Rossii).
9. Rubynshteyn S.L. Osnovy obshchey psikhologii. – SPb.: Pyter, 2007. – 713 s.
10. KH'yell L. Teorii lichnosti: Osnovnyye polozheniya, issledovaniya i primeneniye [Theories of Personality: Basic Aspects, research and application] / L. KH'yell, D. Zigler – SPb.: Piter Press, 2003. – 608 s.

Pelypenko M.M., Balitska A.A. Theoretical analysis of the phenomenon behavior as an organized activity of the individual

Abstract. The problem of human behavior, in spite of a long process of research in educational and psychological sciences, remains valid. The reason, the authors consider the diversity of the human intellect and the complex relationship between physiological and psychological factors that determine the decision and the corresponding action. The aim of this study was to systematize understanding of the concept of behavior as a psychological category, concluded its "evolution" in psychological and pedagogical sciences. The theoretical analysis will allow not only better understand the behavior of the process at all, but may be a step in the baseline study of the behavior of specific occupations, particularly those associated with risk to life and health.

Keywords: behavior, psyche, personality, motivation.

Пелипенко Н.Н., Балицкая А.А. Теоретический анализ явления поведения как организованной деятельности личности

Аннотация. Проблема поведения человека, несмотря на довольно длительный процесс ее исследования в педагогической и психологической науках, остается актуальной. Причиной этого авторы считают многогранность человеческого интеллекта, а также сложные взаимосвязи между физиологическими и психологическими факторами, детерминирующими принятия решений и выполнения соответствующих им действий. Целью данной работы было систематизировать представления о поведении как психологической категории, сделать вывод о его "эволюции" в психологической и педагогической науках. Проведенный теоретический анализ позволит не только лучше понять суть процесса поведения вообще, но и может стать базовым шагом в изучении поведения людей конкретных профессий, в частности тех, которые связаны с риском для жизни и здоровья.

Ключевые слова: поведение, психика, личность, мотивация.